

KREŠŤANSKÉ VÝCHODISKÁ SOCIÁLNEJ PRÁCE MOSKOVSKÉHO LEKÁRA FRIEDRICH A JOSEPHA HAASSA (1780-1853)

Marcel MOJZEŠ

Abstrakt: *The author deals in his article with the personality of Dr. Friedrich Joseph Haass (1780-1853). Haass was born in Germany in a catholic family. He became a doctor of medicine and from 1806 until his death in 1853 he lived in Moscow in Russia. Dr. Haass became famous not only because he took care of the ill peoples without money but also because he took care of the prisoners. All his social work was based on the Christian response to the love and mercy of God. Dr. Haass died in the reputation of sanctity recognized both by orthodox and catholic Christians.*

Úvod

Friedrich Joseph Haass¹, dodnes nazývaný v Moskve *Fjodor Petrovič Gaaz* sa narodil 10. augusta 1780 v Münstereifel neďaleko Kolína v Nemecku v katolíckej rodine. Získal doktorát z medicíny a neskôr sa špecializoval ako očný lekár vo Viedni. Vo Viedni úspešne vyliečil očnú chorobu starého ruského kniežata Repnina. Následne na to dostal ponuku presťahovať sa do Moskvy a stať sa rodinným lekárom Repninovcov. Doktor Haass túto ponuku prijal a v roku 1806 prichádza do Moskvy. Hneď sa začal starať aj o chudobných chorých, a to zadarmo. V roku 1807 sa stal zodpovedným za nemocnicu „Pavlovskij“, čiže vlastne primárom cárkej nemocnice. Jeho výborná odborná práca mu priniesla najvyššie uznania, priamo od cárkej rodiny a iných vysokých kruhov moskovskej spoločnosti. To mu umožnilo rýchle pokračovať v kariére, pričom sa dával celý do služby chorým osobám. V ničom sa nešetril. V roku 1828 sa stal spoluzakladateľom Výboru pre obranu väzňov. S oficiálnym povere-

¹ O Dr. Haasovi existuje viacero publikácií v ruštine, nemčine i taliančine. Medzi najvýznamnejšie patria: NEŽNYJ, A: *Vrata miloserdija. Kniga o doktore Gaazem*. Moskva, 2002; HAMM. A. – TESCHKE, G.: *Ein Heiliger Deutscher Arzt als „Heiliger“ in Moskau*. Berlin – Bonn, 2002; MARANI, G. (ed.): *Il santo medico di Mosca. Friedrich Joseph Haass. Vita e scritti*. Milano: Edizioni San Paolo, 2006.

ním pomáhal aj väzňom, ktorí boli deportovaní na Sibír. Podarilo sa mu dokonca presadiť nový typ reťazí, ktorý umožňoval odsúdencom voľnejší pohyb.¹

V tom čase totiž väzni, ktorí boli odsúdení na vyhnanstvo na Sibíri, museli prejsť pešo mnohé stovky kilometrov, v zime i v lete, v daždi i horúčave. A nielen to, väzni boli navyše reťazami na rukách priviazaní k železným tyčiam po šiestich, ôsmych alebo desiatich. Väzni tak museli ostať zviazaní so svojou skupinou dlhý čas bez toho, aby mali možnosť individuálneho pohybu.

Aktivita Dr. Haassa vo vzťahu k odsúdeným a nešťastným sa veľmi podobala jeho aktivite vo vzťahu k chorým pacientom. Jedným i druhým sa snažil všemožne pomáhať. Jeho neobyčajný prístup k núdzným ľuďom i ku všetkým, ktorí ho poznali, spôsobil vznik príslovia, ktoré v ruštine znelo: „U Gaaza net otkaza“. ² Do slovenčiny by sme to mohli preložiť asi takto: Haass nikdy nikomu nič neodmieta.

Osobné vyznanie Dr. Haassa

Na mieste je otázka: Čo motivovalo nemeckého lekára, aby takým až hrdinským spôsobom pomáhal núdzným ľuďom v Rusku? Pri istej príležitosti on sám dostal otázku, prečo radšej neodíde z Moskvy a nevráti sa do vlasti. Odpovedal týmito slovami: „Áno, som Nemeč, ale som predovšetkým kresťan. A to znamená, že pre mňa niet „žida ani gréka“. Prečo žijem tu? Pretože milujem a milujem veľmi, mnohých ľudí, ktorí tu žijú, milujem Moskvu a milujem Rusko a pretože žiť tu je moja povinnosť pred všetkými tými úbohými v nemocniciach a väzniciach...Prišiel som sem pred 40-mi rokmi, mal som vtedy 26 rokov a bol som plný lásky k sebe samému: tešil som sa, keď som mal slávu, česť, peniaze. Veľmi som spyšnel, keď som dostal vyznamenanie kríža sv. Vladimíra. Ale ako plynuli mesiace a roky, začal som vnímať hlbšiu realitu. Tak som založil nemocnicu pre nekvalifikovaných robotníkov, Výbor pre obranu väzňov a videl

¹ Porov. MATTEI, G.: Un „santo medico“ per le strade di Mosca. In: *L'Osservatore Romano*, 26. 08. 2006, s. 4; POGGI, V.: Medico tedesco, „santo“ a Mosca. In: *La civiltà cattolica*, roč. 157, 18. marca 2006, č. 3738, s. 572-574.

² Porov. MARANI, G. (ed.): *Il santo medico di Mosca. Friedrich Joseph Haass. Vita e scritti*. Milano: Edizioni San Paolo, 2006, s. 52.

som všetkých tých úbožiakov. Videl som a počul. Nielen moje uši počuli, ale aj môj duch a moje srdce. Vtedy som pochopil, čo je moja najväčšia povinnosť voči Bohu a voči ľuďom. Všetko ostatné je len prach. Všetko: bohatstvo, hodnosti, čestné tituly.“¹

List filozofovi Schellingovi

Vidíme, že Dr. Haass pochopil, že zmyslom jeho života je milovať Boha a blížnych, ba povedané jedným výrazom „milovať Boha v blížnych“, často tých, ktorí boli na okraji spoločnosti. Ako hovorí apoštol Ján vo svojom liste: „Kto nemiluje brata, ktorého vidí, nemôže milovať Boha, ktorého nevidí.“ (1 Jn 4,20). V jednom z listov svojmu bývalému profesorovi filozofie F. W. J. Schellingovi Dr. Haass v roku 1843 spája pojem lásky so svojím náboženským presvedčením: „Najjednoduchší význam, najlepšia definícia, ktorú možno dať katolíckemu náboženstvu je: láska...Kde je láska, tam je katolicizmus. Kde nie je láska, tam nie je katolicizmus...Čím viac sa približujem k môjmu koncu, k môjmu cieľu,...tým viac sa snažím všetko posudzovať na základe toho, ako to môže slúžiť na Božiu slávu alebo na základe toho, čo je jej synonymom – čiže ako to môže slúžiť pre dobro blížneho. Ku všetkému, čo stojí predo mnou, prirovnávam myšlienku na večnosť a rozhodujem sa podľa toho, čo z toho vyplýva.“²

Vzťah k pravoslávii

Napriek svojmu katolíckemu presvedčeniu mal Dr. Haass pozitívny vzťah aj ku pravoslávii. Jeho známy Dr. Ferdinand Rejs, ktorý bol protestantom, ho dokonca zo žartu nazýval „zlým katolíkom“. Podľa Rejsa bol Haass „zlým katolíkom“, lebo „nielenže navštevoval pravoslávne chrámy viac ako katolícke, no sám dokonca začal stavať pravoslávny chrám, priatelil sa s pravoslávnymi kňazmi, spieval v ich chráme a rozširoval ruské modlitebné knižky (*molitvenniki*).“³

¹ Porov. MARANI, G. (ed.): *Il santo medico di Mosca. Friedrich Joseph Haass. Vita e scritti*. Milano: Edizioni San Paolo, 2006, s. 54-55; POGGI, V.: *Medico tedesco, „santo“ a Mosca*. In: *La civiltà cattolica*, roč. 157, 18. marca 2006, č. 3738, s. 573.

² Porov. MARANI, G. (ed.): *Il santo medico di Mosca. Friedrich Joseph Haass. Vita e scritti*. Milano: Edizioni San Paolo, 2006, s. 233.

³ Porov. tamtiež, s. 59.

Dr. Haass odpovedal svojmu známemu v tom zmysle, že rozdelenia kresťanských cirkví sú podľa neho veľmi smutnou záležitosťou, ktorá však bola spôsobená historickými udalosťami a nie je prvoradá v dejinách kresťanstva. Haass pokračoval: „Preto rád spolupracujem s moslimom, so Židom a akýmkoľvek kresťanom, no je mi ľúto ak niekto prechádza z jednej kresťanskej cirkvi, do ktorej patria jeho príbuzní a priatelia, do inej kresťanskej cirkvi. Zvlášť ak tento prechod je motivovaný dôvodmi, ktoré sú vzdialené od skutočnej viery“.¹ Ďalej Dr. Haass vysvetľoval, že Kristova tvár je pre neho svätá na každom mieste a Božie slovo pravdivé a účinné v každom jazyku.²

Blížkosť k duchovnosti ruského ľudu

Praktizovanie kresťanskej lásky voči tým najúbohejším nebolo pre Dr. Haassa len čímsi konfesijným. Dr. Haass nachádzal pre svoje skutky oporu aj v duchovnosti ruského ľudu, ktorý tak veľmi miloval. Raz sa snažil zdržať dlhšie v nemocnici jedného mladého Žida, ktorý bol odsúdený na vyhnanstvo na Sibíri len preto, že stratil pas. Keď Dr. Haass videl, že tento Žid je tak chorý, žeby nevydržal putovanie na Sibír, začal živo diskutovať s hlavným strážnikom a v istom bode rozhovoru mu povedal: „Buďte ticho. Pre mňa je každý človek Božím stvorením. Áno, som Nemec, ale som viac Rusom ako vy, pán hlavný strážnik, pretože ruský ľud je dobrý, nie je taký krutý ako vy a pre ruský ľud niet rozdielu medzi národmi, aký robíte vy...“³ Podobne písal Dr. Haass aj v liste jednému bohatému obchodníkovi do Sankt- Peterburgu: „Ruský ľud má predovšetkým vlastnosť žiarivého a účinného milosrdenstva, pripravenosť a zvyk hojne pomáhať blížnemu vo všetkom a s radosťou.“⁴

¹ Porov. tamtiež.

² Porov. tamtiež, s. 59-60.

³ Porov. MARANI, G. (ed.): *Il santo medico di Mosca. Friedrich Joseph Haass. Vita e scritti*. Milano: Edizioni San Paolo, 2006, s. 46.

⁴ Porov. tamtiež, s. 79.

Testament Dr. Haassa a požehnanie metropolitu Filareta

Nadnárodný a nadkonfesionálny, v skutočnosti kresťanský charakter sociálnej práce Dr. Haassa sa potvrdil aj tesne pred jeho smrťou, keď ho prišiel navštíviť metropolita Filaret (Drozdov), s ktorým dlhé roky spolupracoval a ktorého Ruská pravoslávna cirkev vyhlásila za svätého v roku 1990.

Dr. Haass mal pri lôžku svoj testament. Metropolita si sadol k Dr. Haassovi, vzal testament do rúk a začal čítať prvú stranu, kde bolo napísané: „Myslím na milosť, ktorú som dostal, že môžem byť v pokoji a spokojný so všetkým, keďže som nemal žiadnu inú túžbu ako to, aby som plnil Božiu vôľu. Neuveď ma do pokušenia, ó, milosrdný Bože, tvoje milosrdenstvo je najväčšie zo všetkých tvojich diel! Ja, úbohý hriešny človek, naplno a výlučne dúfam v teba. Amen.“¹

Metropolita Filaret ostal na niekoľko minút úplne ticho a sústredil sa na tých pár úvodných viet testamentu. Potom sa postavil, viac ráz požehnal Dr. Haassa a povedal mu: „Pán ťa žehná, Fjodor Petrovič. Tu je napísaná pravda, tvoj život je naozaj plný milosti, plné milosti sú aj tvoje skutky. V tebe sa napĺňajú Pánove slová: blažení tichí, blažení lační a smädní po spravodlivosti. Blažení milosrdní... blažení čistého srdca, blažení tí, čo šíria pokoj. Posilni svojho ducha, brat môj, Fjodor Petrovič, ideš do nebeského kráľovstva.“²

Záver: seriózný kresťanský život presahuje konfesionálne hranice

Na pohrebe Dr. Haassa sa zúčastnilo okolo 20.000 ľudí rôznych vierovyznaní s spoločenských vrstiev.³ Je pochovaný v Moskve na cintoríne Vedenskij (nazývanom aj „nemecký cintorín“). Hoci si tohto roku pripomíname už 155. výročie jeho smrti, podľa očitých svedkov sú dodnes na jeho hrobe stále čerstvé kvety a zapálené sviečky. Na

¹ Porov. tamtiež, s. 237.

² Porov. KOPELEV, L.: Svjatoj Doktor Fjodor Petrovič. In: NEŽNYJ, A: *Vrata miloserdija. Kniga o doktore Gaazem*. Moskva, 2002, s. 239. Citované podľa MARANI, G. (ed.): *Il santo medico di Mosca. Friedrich Joseph Haass. Vita e scritti*. Milano: Edizioni San Paolo, 2006, s. 71.

³ MARANI, G. (ed.): *Il santo medico di Mosca. Friedrich Joseph Haass. Vita e scritti*. Milano: Edizioni San Paolo, 2006, s. 72.

pomníku je nápis, ktorý často opakoval sám Dr. Haass: „Ponáhľajte sa konať dobro.“¹ Chýr o svätosti jeho života takto pokračuje ďalej a oslovuje aj dnešnú generáciu. Dôkazom toho je aj fakt, že v roku 1998 Kolýnska diecéza v Nemecku začala proces jeho beatifikácie.²

Na záver môžeme povedať, že seriózný kresťanský život Dr. Haassa, ktorý vychádza z Božieho slova, presahuje konfesijné hranice. K jeho hrobu prichádzajú nielen katolíci, ale hlavne pravoslávni.

Podobné slová môžeme povedať o našom blaženom hieromučeníkovi Pavlovi Petrovi Gojdičovi (1888-1960). Znak svätosti jeho života boli uznané začiatkom tohto roka zo strany Židov, keď dostal *in memoriam* jedno z najvyšších izraelských štátnych vyznamenaní *Spravodlivý medzi národmi*, za nezištnú záchranu mnohých Židov počas Druhej svetovej vojny.³

Na to, aby svedectvo kresťanského života presahovalo konfesijné hranice, nemusí človek vždy robiť nejaké veľké skutky v sociálnej oblasti. Dôkazom toho je maronitský svätý, svätý Charbel Makhloof (1828-1898)⁴, ktorý žil jednoduchým mníšskym životom v Libanone a dnes na jeho hrob prichádzajú aj moslimovia.

Nech nás príklad týchto veľkých mužov viery, nádeje a lásky povzbudí k ešte vernejšiemu životu konkrétne praktizovanej kresťanskej lásky.

¹ Porov. tamtiež, s. 13.

² Porov. MATTEL, G.: Un „santo medico“ per le strade di Mosca. In: *L'Osservatore Romano*, 26. 08. 2006, s. 4.

³ Porov. <http://www.grkatpo.sk/spravy/?zobrazit=text&id=930> (6. 10. 2008).

⁴ Porov. <http://www.charbel.org/> (6. 10. 2008). Malá paralela s Dr. Haassom: Sv. Charbel sa narodil v roku, keď Dr. Haass založil Výbor pre obranu väzňov (1828). V roku 1853, keď Dr. Haass zomrel, sv. Charbel zložil mníšske sľuby a prijal kňazskú vysviacku.